

PERSDOSSIER

woensdag 11 januari 2023

Slechts 1 op 4 Limburgse bedrijven verwacht een beter 2023

Vertrouwen in beleid voor aanpak concurrentiekracht (loonkosthandicap en fiscale hervorming) is volledig zoek

Review 2022 en Outlook 2023

- 2022 was beter jaar dan 2021 voor 4 op 10 Limburgse bedrijven. Voor even grote groep was 2022 slechter.
- Voor het eerst in 10 jaar tijd meer negatief dan positief gestemde ondernemers voor het komende jaar. Slechts 1 op 4 verwacht een beter 2023.
- In de productie en de detailhandel verwachten bijna de helft van de Limburgse bedrijven een slechter 2023 dan 2022.
- 3 op 4 sluiten 2022 (alsnog) met winst af. 4 op 10 zijn vorig jaar gegroeid in personeel. Voor 2023 hopen 7 op 10 nog op winst, 3 op 10 hebben aanwervingsambities.
- Orde op zaken stellen is rode draad in top 3 bedrijfsfocus 2023: interne organisatie, financiële gezondheid (sterkste stijger!) en businessmodelinnovatie. Nieuwkomer 'talent aan boord houden' op 4e plaats.
- Materiaalschaarste remt groei van 6 op 10 bedrijven
- Energiekosten bedreigen winstgevendheid van 8 op 10 Limburgse bedrijven
- Al 1 op 4 bedrijven voorziet ontslagen omwille van zware loonstijgingen door automatische loonindexering. 1 op 3 stelt aanwervingsstop in.

Regeringsrapport 2022

- Laagste appreciatie ooit voor Vlaams beleid. Samen met kelderend federaal beleid opnieuw gebuisd over heel 2022.
- Meest kritische beoordeling economisch beleid ooit. Sterkste dalingen voor fiscale hervorming en aanpak loonkosthandicap. Laagste score ooit voor overheidsefficiëntie.

Vier op 10 Limburgse bedrijven deden het in 2022 beter dan in 2021. Voor een even grote groep was het voorbije jaar toch nog slechter dan 2021. Dat blijkt uit de jaarlijkse Outlookbevraging van VKW Limburg en UNIZO Limburg. 3 op 4 ondernemingen hopen 2022 alsnog met winst te kunnen afsluiten en bij 4 op 10 groeide het personeelsaantal. Voor 2023 zijn de Limburgse ondernemers op hun hoede: slechts 1 op 4 gaat uit van een beter 2023. Opnieuw 4 op 10 verwachten een slechter jaar dan het afgelopen jaar. Voor het eerst in 10 jaar tijd zien we meer negatief dan positief gestemde ondernemers voor het komende jaar. Voor

2023 worden zowel de globale winst- als de personeelsverwachtingen getemperd. 7 op 10 hopen toch nog op winst, slechts 3 op 10 hebben nog aanwervingsambities.

In de productie en de detailhandel verwachten bijna de helft van de Limburgse bedrijven een slechter 2023 dan 2022. De groothandel kijkt nog positief achterom, maar volgt voor het komende jaar het globale negatieve sentiment.

In de focus waarop bedrijven zich in 2023 willen richten geeft de top 3 aan dat veel bedrijven vooral orde op zaken willen stellen: het verbeteren van de interne (proces)organisatie, het bewaren van de financiële gezondheid (sterkste stijger!) en het omdenken van het business model en de strategie scoren hoogst. Nieuwkomer 'talent aan boord houden' nestelt zich ineens op de 4^e plaats, gevolgd door digitalisering en automatisering.

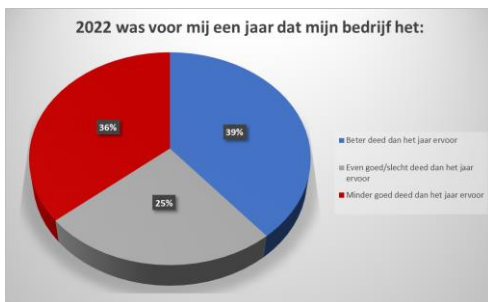
De Limburgse bedrijven moeten intussen ook het hoofd bieden aan een aantal externe bedreigingen: 6 op 10 bedrijven geven aan dat bevoorradingsproblemen en materiaalschaarste hun groei remmen en de hoge en stijgende energiekosten bedreigen de winstgevendheid van 8 op 10 bedrijven. Door de erg zware loonstijgingen die voortvloeien uit het huidige systeem van automatische loonindexering, vreest 1 op 4 bedrijven in 2023 mensen te moeten ontslaan. In oktober vorig jaar was dit nog maar 1 op 5. Nog eens 1 op 3 stelt een aanwervingsstop in.

Zowel het federale als het Vlaamse beleid worden voor het vierde jaar op rij gebuisd door de Limburgse ondernemers. In een quotering voor in totaal 16 economische beleidsaccenten, tonen de ondernemers zich kritischer dan ooit. Het vertrouwen in het doortastend beleid dat de problemen van onze bedrijven aanpakt is volledig zoek. De crisissteunmaatregelen worden als 'nieuwkomer' nog het meeste geapprecieerd en krijgen als enige domein gemiddeld een 5 op 10. De rest van de top - het faciliteren van bedrijfsfinanciering, het klimaatbeleid, een beter sociaal statuut voor zelfstandige ondernemers en een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt - haalt zelfs gemiddeld geen voldoende. In vergelijking met vorig jaar krijgen alle domeinen dalende scores, met de fiscale hervorming en de aanpak van de loonkosthandicap als sterkste dalers. Het minst tevreden zijn de Limburgse ondernemers over (het gebrek aan) overheidsefficiëntie, met maar liefst één op drie ondernemers die de overheid hiervoor met een... 0 op 10 quoteren.

Ruben Lemmens, gedelegeerd bestuurder VKW Limburg: *"Voor het eerst in 10 jaar zijn er duidelijk veel meer ondernemers die verwachten dat hun bedrijf het komende jaar een pak moeilijker zal hebben. Dat is een niet mis te verstaan signaal. Want ondernemers zijn van nature positief ingesteld. Ze willen groeien, investeren, innoveren, zelfs de wereld veroveren, ... Die ambities blijven ook overeind merken we, maar het is duidelijk dat het komende jaar, na de grote schokken in de kostenstructuur van onze bedrijven, ook even orde op zaken moet worden gesteld. Om op een gezonde basis die ambities verder aan te vatten. Om de slagkracht van het bedrijf terug op punt te zetten. Dat blijkt ook overduidelijk uit de vraag waarop bedrijven in 2023 willen focussen: de efficiëntie verhogen, de financiën op orde zetten, het business model en strategie aanpassen aan de veranderende noden, ... Onze bedrijven zien dat, pakken het op en handelen ernaar. En laat het nu precies dát zijn wat we missen in het beleid en bij onze overheid: de handen aan de ploeg om onze slagkracht, onze concurrentiekracht terug te herstellen. Door vol in te zetten op een efficiëntere overheid, gezonde en betaalbare overheidsfinanciën en glasheldere hervormingen die onze economische strategie en arbeidsmarkt aanpassen aan de snel veranderende noden. De vernietigende rapportcijfers van de Limburgse ondernemers voor de regeringen zijn een niet mis te verstaan signaal. Een serieuze wake-up call. Want het vertrouwen - in een aanpak tout court - is duidelijk zoek."*

Bart Lodewyckx, gedelegeerd bestuurder UNIZO Limburg: *“Interne processen aanpakken, de financiële gezondheid bewaken, de bedrijfsstrategie onder de loep nemen en goede mensen aan boord houden. Een duidelijke rode draad in de Limburgse bedrijfsfocus voor 2023: orde op zaken stellen om sterk(er) te staan voor de toekomst. Zoals altijd zien we dat onze ondernemers daadkrachtig en strijdvaardig blijven, maar we moeten tegelijkertijd ook vaststellen dat er voor het eerst sinds 2013 meer negatief dan positief gestemde ondernemers naar het komende jaar kijken. Niet verwonderlijk na de opeenvolging van crisissen en externe bedreigingen, die de omzet, de winstgevendheid, het personeelsbestand en dus het voortbestaan van heel wat ondernemers serieus onder druk zetten. Maar vooral ook gevoed door een totaal vertrouwensverlies in enige doortastendheid van het beleid. Alle economische beleidsaccenten krijgen de slechtste beoordeling in jaren, met zelfs desastreuze scores voor – het gebrek aan – de aanpak van de loonkosthandicap, een fiscale hervorming en overheidsefficiëntie. Het economisch beleid in ons land heeft veel weg van een slecht politiek theater waar onze ondernemers naar moeten kijken, terwijl er onder elk zitje een tijdbom tikt.”*

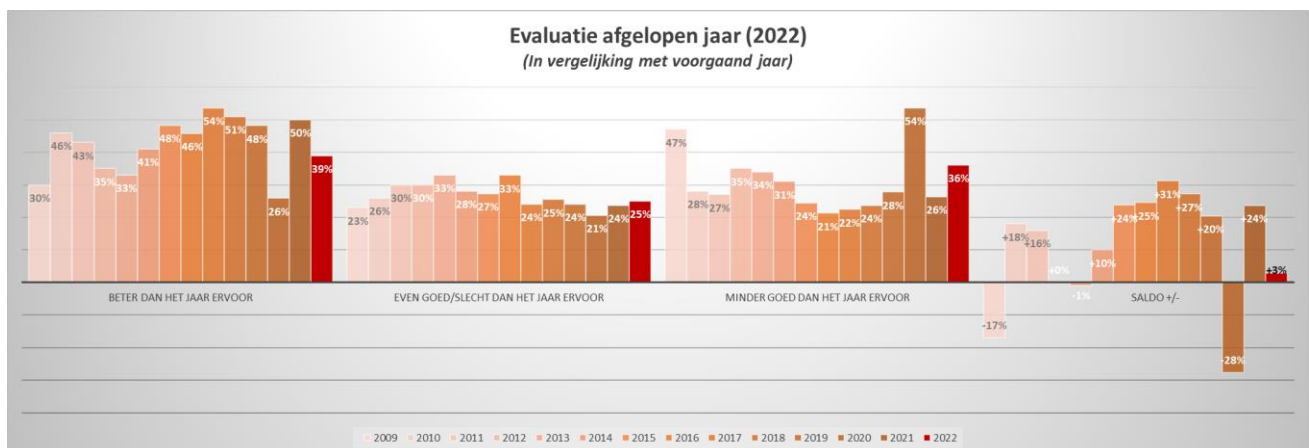
1. Review 2022: Voor 4 op 10 Limburgse bedrijven was 2022 beter dan 2021, voor even grote groep was 2022 slechter. Beste evaluatie door groothandel.

Vier op tien Limburgse bedrijven deden het in 2022 beter dan in 2021. Daartegenover staat echter dat een bijna even grote groep van 36% van de ondernemers 2022 slechter bestempelen dan het jaar ervoor. Voor 1 op 4 was 2022 niet beter of slechter. In vergelijking met een jaar geleden zijn de scores een pak somberder: toen evalueerde 50% het voorbije jaar nog beter dan het jaar ervoor, en 26% slechter.

Per saldo is er voor 2022 toch nog nipt een **overwicht van 3% meer positief gestemden** (komend van +24% over 2021). De **hooggespannen verwachtingen van de Limburgse ondernemers van 1 jaar geleden**, toen 50% een beter 2022 en 19% een slechter jaar verwachtten (positief saldo van +31%), kunnen hiermee **allerminst ingelost worden**.

Als we naar de grafiek met de evaluaties van de voorbije jaren bekijken, zien we dat **2022 de aansluiting die 2021 bij de cijfers van de voorgaande jaren tot 2019 vond** (abstractie makend van het coronajaar 2020) terug volledig moet lossen.

Met uitzondering van de detailhandel (saldo van -23%) kennen alle sectoren nog een positief saldo wat de evaluatie van 2022 betreft. Voor de groothandel (46% 'beter' en 29% 'slechter', resulterend in een saldo van +18%) was 2022 gemiddeld gezien het best. Ook de dienstensector kent met +13% (het saldo van 43% beter en 30% slechter) nog een redelijke score. De bouwsector (saldo +5%; 41% beter en 36% slechter) en de productiesector (40% beter en 39% slechter, saldo +1%) zitten dichterbij het gemiddelde saldo.

2022 was voor mij een jaar dat mijn bedrijf het:				
	Beter deed dan het jaar ervoor	Even goed/slecht deed dan het jaar ervoor	Minder goed deed dan het jaar ervoor	SALDO +/-
Bouw	41%	23%	36%	5%
Detailhandel	25%	28%	48%	-23%
Diensten	43%	27%	30%	13%
Groothandel	46%	25%	29%	18%
Productie	40%	21%	39%	1%
Eindtotaal	39%	25%	36%	3%

2022 was voor mij een jaar dat mijn bedrijf het:				
	Beter deed dan het jaar ervoor	Even goed/slecht deed dan het jaar ervoor	Minder goed deed dan het jaar ervoor	SALDO +/-
minder dan 5	32%	29%	39%	-7%
5-9	36%	27%	36%	0%
10-19	46%	24%	30%	15%
20-49	34%	26%	39%	-5%
50-99	41%	17%	41%	0%
100-249	50%	25%	25%	25%
250 of meer	49%	16%	36%	13%
Eindtotaal	39%	25%	36%	3%

Qua grootte van het bedrijf is er geen eenduidige lijn te vinden in de cijfers, al liggen de saldi globaal gezien hoger bij de grotere bedrijven (+25% in de categorie 100-250 werknemers en +13% bij de bedrijven met meer dan 250 werknemers). Bij de kleine en middelgrote bedrijven vinden we uiteenlopende cijfers van -7% bij de kleinste bedrijven met minder dan 5 werknemers tot +15% bij de bedrijven tussen 10 en 20 werknemers.

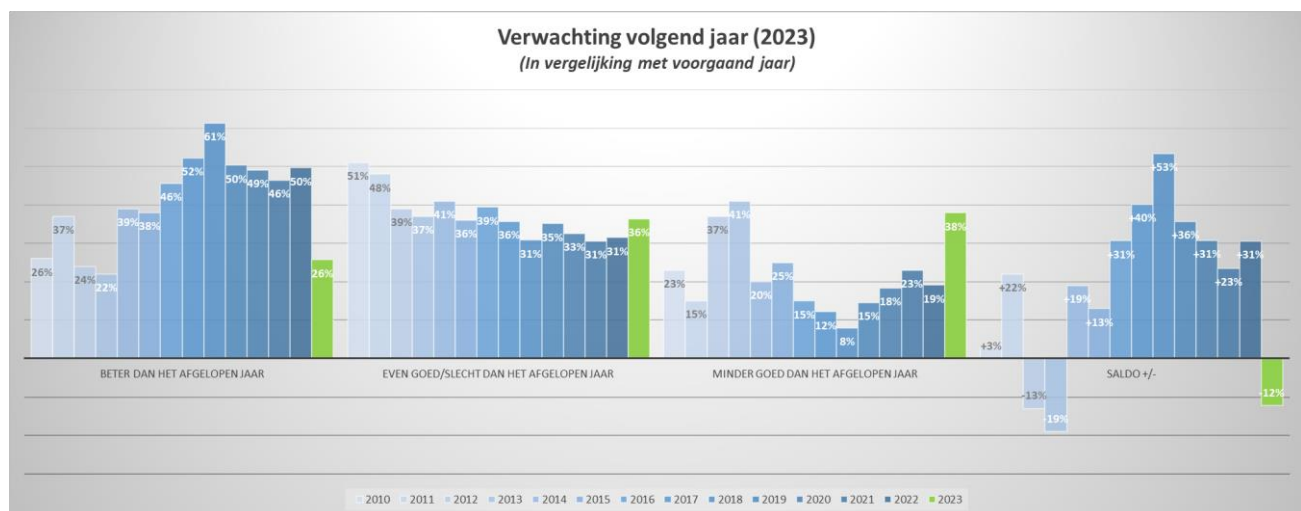
2. Outlook 2023: slechts 1 op 4 Limburgse ondernemers verwachten een beter jaar. Enkel dienstensector nog nipt positief.

Bij de start van 2023 is de groep Limburgse ondernemers die een slechter jaar verwachten ongeveer even groot als voor de evaluatie van 2022: ongeveer 4 op 10 (38%).

Ongeveer 1 op 4 verwacht dat 2023 (nog) verbetering zal brengen. Per saldo gaat het om -12% meer negatief dan positief ingestelde ondernemers, het eerste negatieve prognosesaldo in 10 jaar tijd.

1 op 3 ondernemers hebben geen hooggespannen verwachtingen voor 2023, en gaan uit van een even slecht of goed jaar als het voorbije jaar.

Ik verwacht van 2023 dat het voor mijn bedrijf:				
	Beter zal zijn dan het afgelopen jaar	Even goed/slecht zal zijn dan het afgelopen jaar	Minder goed zal zijn dan het afgelopen jaar	SALDO +/-
Bouw	20%	46%	34%	-13%
Detailhandel	14%	40%	46%	-32%
Diensten	32%	38%	30%	2%
Groothandel	21%	36%	43%	-21%
Productie	32%	22%	46%	-14%
Eindtotaal	26%	36%	38%	-12%

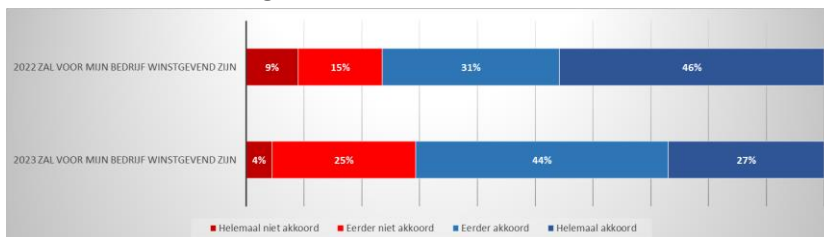
Ik verwacht van 2023 dat het voor mijn bedrijf:				
	Beter zal zijn dan het afgelopen jaar	Even goed/slecht zal zijn dan het afgelopen jaar	Minder goed zal zijn dan het afgelopen jaar	SALDO +/-
minder dan 5	27%	39%	34%	-7%
5-9	20%	41%	39%	-20%
10-19	22%	33%	46%	-24%
20-49	16%	43%	41%	-25%
50-99	34%	38%	28%	7%
100-249	31%	31%	38%	-6%
250 of meer	38%	22%	40%	-2%
Eindtotaal	26%	36%	38%	-12%

In tegenstelling tot bij de evaluatie van 2022 vinden we nog slechts 1 (nipt) positief saldo bij de sectoren: +2% bij de dienstensector (32% verwacht een beter 2023, 30% een slechter). De slechtste verwachtingen zijn er opnieuw bij de detailhandel (slechts 14% verwacht een beter 2023, 46% een slechter, saldo van -32%). Opmerkelijk in vergelijking met de evaluatie: de verwachtingen van de groothandel (saldo -21%) liggen deze keer onder het gemiddelde saldo van -12%. De bouw- (saldo -13%) en de productiesector (saldo -14%) liggen opnieuw rond het gemiddelde. In de productie en de detailhandel verwachten bijna de helft van de Limburgse bedrijven een slechter 2023 dan 2022.

Qua grootte is er net zoals bij de evaluatie van 2022 geen eenduidige lijn te zien. De meest negatieve saldi voor 2023 vinden we bij de kleine en middelgrote bedrijven tussen 5 en 50 werknemers (saldo van -20% tot -25%). Bij de grote bedrijven vanaf 100 werknemers houden de betere en slechtere verwachtingen elkaar meer in evenwicht, met saldi van -6% en -2%. Enkel de groep van 50-100 medewerkers landt nog op een voorzichtig positief saldo van +7%.

3. Winst- en personeelsverwachting: 3 op 4 hopen 2022 nog met winst af te kunnen sluiten, 4 op 10 met extra personeel.
Tempering verwachtingen 2023: 7 op 10 rekenen op winst, 3 op 10 plannen aanwervingen.

3.1. Winstverwachting

Terugblikkend naar 2022, verwachten 3 op 4 ondernemers dat het jaar voor hun bedrijf winstgevend zal zijn (76%). Ter vergelijking: voor 2021 lag dit op hetzelfde niveau, voor 2020 was dit

maar 60%. Voor 24% draait het voorbije jaar dus uit op verlies of maximaal een break-even. Van deze groep gaat alvast 1 op 10 zeker uit van een verlies (9%; voor 2020 was dit nog 24%).

Een jaar geleden hoopte echter 86% winst te kunnen maken in 2022.

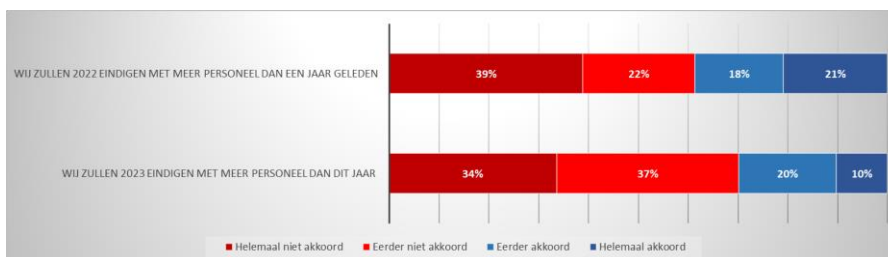
In de groothandel vinden we met 86% de grootste groep die winst verwacht te halen uit 2022, in de detailhandel gaat het om slechts 68%.

Voor 2023 kijkt 71% van de bevraagde Limburgse ondernemers ernaar uit om opnieuw/weer winst te maken. 29% ziet nog geen beterschap voor het komende jaar, al ligt het percentage dat zeker verlies verwacht met 4% wel lager dan het voorbije jaar.

De groothandel (78%) is het meest optimistisch qua winstverwachting, bij de bouwsector (64%) en de detailhandel (65%) vinden we de laagste verwachtingen.

3.2. Personeelsbezetting

Qua personeel geven **4 op 10** respondenten aan dat ze **2022 met meer werknemers eindigen dan een jaar geleden (39%)**. Voor 2021 was dit een vergelijkbaar cijfer, voor 2020 was dit 1 op 4. Een jaar geleden ging echter **51% uit van een personeelsgroei in 2022**.

In de groothandel (63%) en de productie (55%) spreekt meer dan de helft over een toename, in de detailhandel gaat het om 16%.

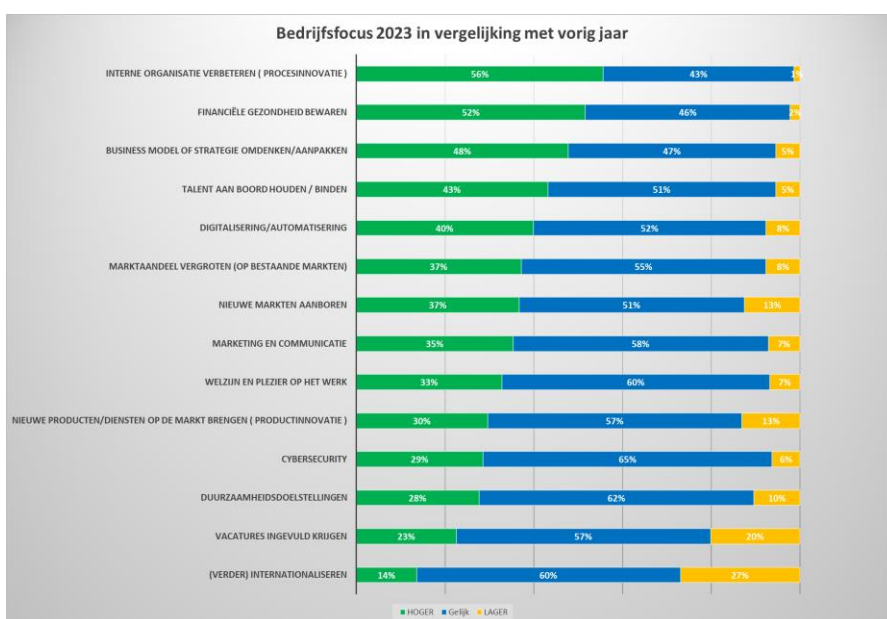
Voor **2023** worden de verwachtingen duidelijk getemperd, en maken amper **3 op 10** een projectie om op het einde van het jaar meer mensen in dienst te hebben dan nu. De groothandel (56%) kent hier opnieuw het hoogste cijfer, de productiesector houdt de tweede plaats maar daalt naar 37% en de detailhandel sluit af met 7% met aanwervingsambities.

4. Orde op zaken stellen is rode draad in top 3 bedrijfsfocus 2023: interne organisatie, financiële gezondheid (sterkste stijger!) en business model. Nieuwkomer 'talent aan boord houden' op 4^e plaats.

Voor de 9^e keer in 10 jaar, staat het **verbeteren van de interne organisatie** (procesinnovatie; saldo van +54%) op de **eerste plaats op in de bedrijfsfocus** van Limburgse ondernemers voor het komende jaar.

Een **opmerkelijkere rol is echter weggelegd voor de sterkste stijger, het bewaren van de financiële gezondheid**, met een saldo van 49% op de 2^e plaats (komend van 38%).

Op de derde plaats vinden we het **'business model of strategie omdenken/aanpakken'** (vorig jaar nieuwkomer met +55%, nu +42%).

Talent aan boord houden/binden nestelt zich als nieuwkomer op de 4^e plaats (saldo van +38%), gevolgd door **digitalisering en automatisering** met een saldo van +32% (komend van +50% vorig jaar).

Bedrijfsfocus 2023 in vergelijking met vorig jaar	HOGER	Gelijk	LAGER	SALDO +/-									
				2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
Interne organisatie verbeteren (procesinnovatie)	56%	43%	1%	54%	59%	48%	59%	58%	63%	60%	65%	59%	46%
Financiële gezondheid bewaren	52%	46%	2%	49%	38%	31%	32%	38%	42%	36%	40%	43%	37%
Business model of strategie omdenken/aanpakken	48%	47%	5%	42%	55%	/	/	/	/	/	/	/	/
Talent aan boord houden / binden (Nieuw 2023)	43%	51%	5%	38%	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Digitalisering/automatisering	40%	52%	8%	32%	50%	52%	52%	53%	/	/	/	/	/
Marktaandeel vergroten (op bestaande markten)	37%	55%	8%	30%	35%	36%	43%	42%	51%	52%	55%	43%	35%
Marketing en communicatie	35%	58%	7%	28%	42%	38%	43%	36%	50%	/	/	/	/
Welzijn en plezier op het werk	33%	60%	7%	26%	48%	39%	41%	40%	45%	/	/	/	/
Nieuwe markten aanboren	37%	51%	13%	24%	25%	33%	41%	41%	42%	45%	42%	43%	36%
Cybersecurity (Nieuw 2023)	29%	65%	6%	22%	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Duurzaamheidsdoelstellingen	28%	62%	10%	17%	30%	19%	30%	16%	19%	8%	19%	3%	3%
Nieuwe producten/diensten op de markt brengen (productinnovatie)	30%	57%	13%	17%	22%	28%	33%	35%	32%	27%	32%	36%	22%
Vacatures ingevuld krijgen	23%	57%	20%	2%	16%	0%	10%	20%	29%	13%	6%	-5%	-8%
(Verder) internationaliseren	14%	60%	27%	-13%	-8%	-19%	-1%	6%	12%	4%	6%	2%	/

Verderop in de lijst vinden we het vergroten van het **marktaandeel** (daling van 35% naar 30%, zat in 2017-2018 rond 50%), **marketing en communicatie** (sterke daling van 42% naar 28%, komt van 50% in 2018), **welzijn en plezier** (sterke daling van 48% naar 26%), het aanboren van **nieuwe markten** (status quo 24%), **cybersecurity (nieuwkomer met +22%)**, **duurzaamheid** (daling van 30% naar 17%. Was eerder al 30% in 2020, maar ook 3% in 2014) en **productinnovatie** (lichte daling 22% naar 17%, komt van 35% in 2019)

Ondanks de (soms sterke) dalingen in de bovenstaande saldi, zien we telkens nog wel 50 tot 60% van de bevroegde ondernemers die in het komende jaar evenveel op het betreffende domein willen/zullen inzetten, en ook gemiddeld 30 tot 40% die er meer op gaan inzetten. **Dalingen betekenen dus geenszins dat een bepaalde actie aan relevantie inboet, maar wel dat de bedrijfsfocus in het komende jaar vaak (noodgedwongen) naar andere domeinen moet gaan.**

Het belang van **verder internationaliseren** komt als enige op de lijst met een negatief saldo van -13% (vorig jaar -8%). Verontrustend, maar toch enige nuance bij dit negatieve cijfer: **bedrijven die vandaag al exporteren kennen een positief saldo van +7% (en zelfs +33% bij de bedrijven waar de export in het afgelopen jaar al groeide)**. Bij de niet-exporterende bedrijven is er een negatief saldo van -28%. Beide saldi samen zorgen voor het gecombineerde negatieve cijfer van -13%. We zien op vlak van internationalisering dus een soort Mattheuseffect optreden, waarbij internationaal actieve bedrijven hier vaak nog meer op gaan inzetten, terwijl het erg moeilijk blijft om bedrijven die nog niet internationaal actief zijn die stap te laten zetten.

Ook het relatief lage saldo voor de prioriteit 'vacatures ingevuld krijgen' van +2% hierboven vraagt op een moment van arbeidsmarktkrapte een diepere analyse: **bij de bedrijven die aan aanwerven denken voor 2023 bedraagt dit saldo +33%. Enkel gekeken naar de bedrijven die zeker zullen aanwerven in het komende jaar, zien we een saldo van maar liefst +46%**. Bedrijven zonder aanwervingsplannen of -mogelijkheden, landen op een saldo van -33%.

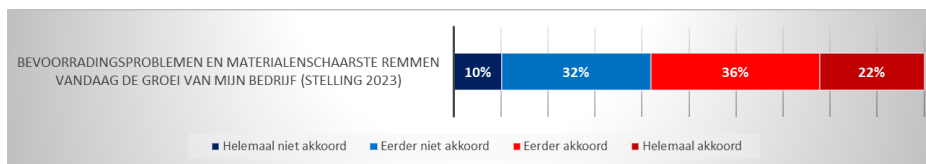
5. Externe bedreigingen en uitdagingen 2023: bevoorradersproblemen en materiaalschaarste, energieprijzen en automatische loonindexering

Zoals elk jaar werden ook enkele stellingen voorgelegd aan de Limburgse ondernemers en bedrijfsleiders. Rekening houdend met de opeenvolgende crisissen in de voorbije jaren, lag de focus in deze stellingen op de impact van externe bedreigingen en uitdagingen.

5.1. Bevoorradersproblemen en materiaalschaarste remmen groei van 6 op 10 Limburgse bedrijven

Op de stelling "Bevoorradersproblemen en materiaalschaarste remmen vandaag de groei van mijn bedrijf" antwoordt 58% met 'akkoord'. Vooral in de bouw (76%), detailhandel (70%) en groothandel (69%)

ondervinden bedrijven een remmend effect van grondstoffen- en materiaalproblemen op hun groei. Maar ook in de productie (56%) en de dienstensector (39%) ondervindt een grote groep hierdoor problemen.

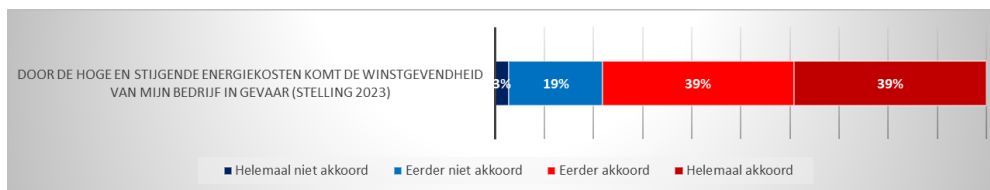
Ten opzichte van een jaar geleden (66%) is de problematiek nauwelijks geminderd.

Enkel in de productiesector zien we (van 86% begin 2022 naar 56% nu) een zekere verlichting. In de detailhandel is het probleem zelfs toegenomen, van 60% naar 70%. In de andere sectoren is er weinig evolutie.

5.2. Energiekosten bedreigen winstgevendheid van 8 op 10 bedrijven.

8 op 10 Limburgse ondernemingen gaan akkoord met de stelling “Door de hoge en stijgende energiekosten komt de winstgevendheid van mijn bedrijf in gevaar”. Een jaar geleden was dit nog het geval voor 7 op 10 bedrijven.

In de detailhandel gaat deze stelling op voor 92% (vorig jaar 78%), in de productiesector voor 86% (vorig jaar 87%). In de groothandel gaat het om 77% (sterkste stijger, vorig jaar 42%), in de bouw 76% (komend van 71%) en in de diensten tenslotte om 67% (komend van 58% een jaar geleden).

5.3. Automatische loonindexering nefast voor personeelsbestand in 4 op 5 Limburgse bedrijven.

Nagenoeg 4 op 5 Limburgse bedrijven verwachten dat de erg zware loonstijgingen die voortvloeien uit het huidige systeem van automatische loonindexering, in 2023 een belangrijke impact zullen hebben op de evolutie van het personeelsbestand in hun bedrijf.

De verwachte zware (verdere) loonstijgingen door de automatische indexering zullen het personeelsbestand in mijn bedrijf in 2023:			jan/23	okt/22
79%	IMPACT	trager doen uitbreiden	23%	22%
		status quo doen blijven (aanwervingsstop)	32%	37%
		doen inkrimpen	25%	20%
21%	GEEN IMPACT	doen evolueren als anders	21%	22%

Ruim 1 op 3 bedrijven zet door de ongebreidelde loonstijgingen alle bijkomende aanwervingen stop (32%, bij de vorige peiling in oktober 2022 was dit 37%).

In de detailhandel zijn dit meer dan 4 op 10 bedrijven (43%), in de productie gaat het om 1 op 5. Bij de kleinste bedrijven (<5 werknemers) ziet de helft zich genoodzaakt om een aanwervingsstop in te lassen (48%).

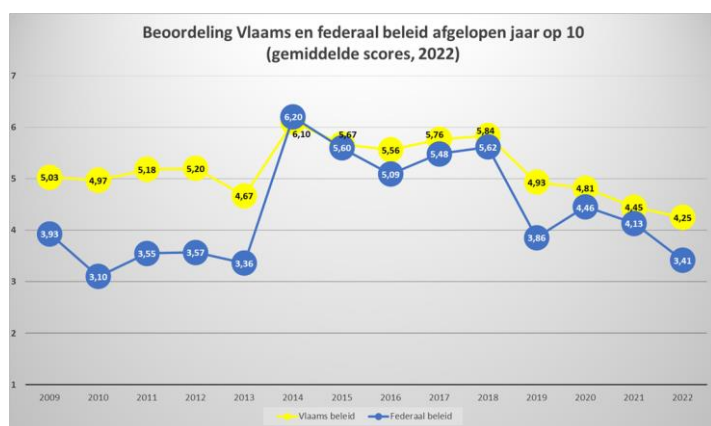
Voor 1 op 5 bedrijven betekent de automatische loonindexering dan weer dat de groei en uitbreiding van het aantal werknemers in belangrijke mate wordt afgeremd (23%). In de middelgrote bedrijven gaat het om 4 op 10, in de grote bedrijven om 3 op 10.

Maar de effecten zijn nog groter: 1 op 4 van de Limburgse bedrijven ziet zich door de ongeziene en ongetemperde loonkoststijging genoodzaakt het personeelsbestand in 2023 in te krimpen en dus mensen

te ontslaan. Bij de vorige peiling in oktober, drie maanden geleden, lag dit percentage nog maar op 20%. In de detailhandel (37%) en de productiebedrijven (32%) gaat het om 1 op 3 die een inkrimping van het aantal medewerkers in hun bedrijf verwachten. Ook bij de middelgrote bedrijven (50-100 wn) ligt dit cijfer rond 3 op 10.

Amper 21% van de bedrijven verwacht géén impact en denkt dat het personeelsaantal in hun bedrijf het komende jaar zal evolueren zoals het in normale omstandigheden zou doen.

6. Regeringsrapporten: zowel federaal als Vlaams beleid opnieuw gebuisd, laagste score ooit voor Vlaanderen

Voor het vierde jaar op rij krijgen zowel het federale als het Vlaamse beleid een onvoldoende van de Limburgse ondernemers. De Vlaamse regering van Jambon krijgt met 4,25 op 10 zelfs de laagste score ooit voor het Vlaams beleid – komend van 4,45 een jaar geleden. Ook het federale beleid van De Croo daalt - fors - verder, van 4,13 naar 3,41 op 10. En komt daarmee op het niveau van de scores ten tijde van de regering Di Rupo.

Van geen enkele sector krijgt het beleid een voldoende. De productiesector geeft net zoals vorig jaar de hoogste beoordeling (4,77) voor Vlaanderen, terwijl de bouwsector het meest kritisch is voor het Vlaamse beleid (3,91). Voor het federale niveau zien we de ‘beste’ gemiddelde quotering bij de groothandel (3,85), terwijl de bouwbedrijven een score van 3,13 geven.

7. Meest kritische beoordeling economisch beleid ooit: fiscale hervorming en aanpak loonkosthandicap sterkste dalers, laagste score voor efficiëntere en kleinere overheid.

In de beoordeling van ‘economische’ beleidsaccenten, zien we dit jaar enkel dalende scores. Van de in totaal 16 bevroegde beleidsdomeinen – zonder in te gaan op het specifieke bevoegdheidsniveau – zijn er 15 dalers en 1 nieuwkomer.

Net zoals de voorbije 2 jaren kent slechts 1 domein een voldoende: de crisisteunmaatregelen (op het vlak van energie, tijdelijke werkloosheid, overbruggingslening, ...) als nieuwkomer met gemiddeld net 5/10. Dit domein vervangt de specifieke coronasteunmaatregelen die de voorbije 2 jaren gepeild werden en toen ook telkens de beste score kregen, met vorig jaar nog 5,5/10.

Beoordeling van het regeringswerk op het vlak van:								
(gemiddelde score op 10)	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015
crisissteunmaatregelen voor ondernemingen (energie, tijdelijk)	5,0	/	/	/	/	/	/	/
faciliteren van financiering voor het bedrijfsleven	3,8	4,3	4,5	4,3	5,0	4,8	4,4	/
klimaatbeleid	3,7	3,9	/	/	/	/	/	/
beter sociaal statuut voor zelfstandige ondernemers	3,6	4,3	4,7	4,0	4,3	4,3	3,9	4,3
betere aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt	3,4	3,6	4,0	4,2	4,4	4,2	4,1	4,1
flexibeler arbeidsmarkt	3,4	3,7	4,2	4,1	5,1	5,1	4,7	4,1
mobilititeit en bereikbaarheid	3,3	3,5	3,7	3,1	3,6	3,2	3,0	3,2
vlottere vergunningen	3,2	3,8	3,5	3,8	4,3	4,1	4,0	4,1
administratieve vereenvoudiging	2,9	3,2	3,7	3,4	3,9	3,6	3,4	3,4
aanpak van de arbeidsmarktkrapte	2,6	2,9	3,4	3,6	/	/	/	/
verzekeren van energievoorziening aan competitieve prijzen	2,5	2,7	3,7	3,6	3,3	3,8	3,6	3,7
verlaging van de belastingdruk	2,5	3,0	3,5	4,0	4,8	4,8	3,6	4,6
fiscale hervorming/vereenvoudiging	2,4	3,5	3,5	3,5	4,3	4,2	3,5	3,7
wegwerken loonkostenhandicap	2,4	3,4	3,8	4,0	5,3	5,2	4,9	5,3
betaalbare sociale zekerheid (o.a. vergrijzing, pensioenprobleem)	2,4	3,1	3,4	3,5	4,2	4,1	3,7	4,4
efficiëntere en kleinere overheid	2,2	2,7	2,6	3,3	3,6	3,8	3,4	3,7
corona-steunmaatregelen voor ondernemingen	/	5,5	5,6	/	/	/	/	/
doeltreffend beleid in de aanpak van de coronacrisis	/	4,2	4,2	/	/	/	/	/
Gemiddelde	3,1	3,6	3,9	3,7	4,3	4,2	3,9	4,1

De Limburgse ondernemers geven over de jaren heen een kritischere beoordeling van het economisch beleid: in 2018 waren er nog 3 voldoende, met een gemiddelde score van 4,3/10. Voor 2022 bedraagt het gemiddelde 3,1/10 – het laagste cijfer ooit.

De ‘top 5’ van naderbij bekeken:

- Het **faciliteren van financiering** voor het bedrijfsleven eindigt met **3,8** op de tweede plaats (maar een daling tegenover de 4,3/10 vorig jaar).
- Het **klimaatbeleid**, met een score van **3,7** op 10 (vorig jaar nieuwkomer met 3,9).
- Een **beter sociaal statuut voor zelfstandige ondernemers** zet weer een stap terug: 4,3 vorig jaar, **3,6** nu.
- De top 5 wordt afgesloten met een ex aequo voor een **betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt** (3,4 op 10, 3,6 vorig jaar) en het regeringswerk om te komen tot een **flexibeler arbeidsmarkt**: van 3,7 naar 3,4.

Alle volgende beleidsdomeinen landen met een score tussen pakweg 2 en 3 op 10:

- **Mobilititeit en bereikbaarheid** (3,3 nu tegenover 3,5 vorig jaar, in de periode 2015-2019 vaak hekkensluiter met een vergelijkbare score).
- **Vlottere vergunningen**: opnieuw gedaald van 3,8 naar 3,2.
- **Administratieve vereenvoudiging**: van 3,2 naar 2,9.
- De aanpak van de **arbeidsmarktkrapte**: van 2,9 naar 2,6.
- Een gedeelte 2,5 op 10 voor **het energiebeleid**, voluit “het verzekeren van de energievoorziening aan betaalbare prijzen” (vorig jaar 2,7) en de **verlaging van de belastingdruk** (komend van 3,0).
- Daarna volgen nog, telkens met 2,4 op 10:
 - De **fiscale hervorming/vereenvoudiging** (sterkste daler in alle quoterings, komend van een al schamele 3,5 vorig jaar).
 - Het **wegwerken van de loonkostenhandicap** (tweede sterkste daler, komend van 3,4/10. Was in de jaren 2015-2018 nochtans een sterkhouder op de eerste plaats met een score van 5,3/10. De huidige quotering van 2,4 bedraagt dus minder dan de helft van toen.
 - En een **betaalbare sociale zekerheid** (van 3,1 vorig jaar).

Als hekkensluiter vinden we voor het derde jaar op rij de beoordeling voor (het gebrek aan) een **efficiëntere en kleinere overheid** met als laagste score ooit een 2,2/10 (vorig jaar 2,7, toen ook al de laagste score van

alle jaren). In de opeenvolgende crisissen botsten we vaak tegen het ingewikkelde overheidskluwen van ons land en dat is ondernemers allerm minst ontgaan.

Maar liefst één op de drie van de bevroagde ondernemers gaf een score van 0 op 10 voor de overheidsefficiëntie, 8 op 10 buisden de overheid hierop. Ook voor de andere domeinen die de top 5 niet haalden, is het gemiddelde van één op vier ondernemers die een quotering van 0 op 10 geven tekenend voor het gebrek aan vertrouwen en zelfs frustratie.

Globaal gezien komen de hoogste evaluaties van de productiesector (op 10 van de 16 domeinen) en de grootste bedrijven (> 250 wn, op 9 domeinen). De meeste slechte evaluaties vinden we bij de bouwsector (op 13 van de 16 domeinen) en de kleine kmo's met 10-20 werknemers (op 9 domeinen).